

Családtörténet néhány gazdaságtörténeti vonatkozással (Báró Bői Orosdy Fülöpné életútja)

ENGELBERTH István¹

DOI: [10.29180/978-615-6886-21-7_4](https://doi.org/10.29180/978-615-6886-21-7_4)

Absztrakt

Báró Bői Orosdy Fülöpné életpályája jól példázza történelmünket a dualizmus korától a II. világháborúig. Gazdaságilag sikeres zsidó származású család, katolizálás, felemelkedés az arisztokráciába. Nyugatis műveltség és kitekintés, változó női szerep. Mindez egyszerre hely-, nő-, család-, arisztokrácia- és politikatörténet, de kapcsolódási pontjai vannak Magyarország globális (európai) történetéhez is. Illusztrálja, az 1930-as évek Magyarországot, a két világháború között társadalmi befolyásából veszítő arisztokráciát, amit az országon túltekintő perspektívákban gondolkozó és a generációkon átívelő pálya kudarca zárt le. A témának tanulságos gazdaságtörténeti kapcsolódási pontjai is vannak.

A bárónő életének feltárását jelentősen nehezíti, hogy az Orosdy család iratanyaga nem maradt fenn. Jelen munka két nagy forrásból táplálkozik: levéltári forrásokból (Magyar Nemzeti Levéltár, Nógrád Vármegyei Levéltár) illetve a korabeli sajtóban, leginkább a kereszténypártot segítő Központi Sajtóvállalat lapjaiban megjelent információkból. Ez utóbbiak esetén szükséges az alapos forráskritika. Segítséget adnak azok a munkák, tanulmányok, melyek néhol érintik a bárónő életének egyes részleteit.

Mint minden kutatás, mely még a kezdeteknél jár, tele van bizonytalanságokkal, és számos megválaszolandó kérdés várja a „megoldását”. Az alábbiakban néhány ilyen aspektust és kérdést igyekszem felvázolni.

Kulcsszavak: dualizmus, Herzog, Orosdy, parlament, Szécsény

JEL kódok: N00, N43, N90

Abstract

The career of Baroness Fülöpné Bői Orosdy is a good example of our history from the dualism era to the Second World War. Economically successful family of Jewish origin, Catholicisation, rise to the aristocracy. Western education and outlook, changing role of women. All this is a history of place, women, family, aristocracy and politics, but it also has links to the global (European) history of Ma-Greece. It illustrates the aristocracy of 1930s Hungary, which lost its social influence between the two world wars, and was closed by the failure of a career that thought beyond the country and transcended generations. There are also instructive economic historical links.

The fact that the Orosdy family archives are not extant today makes it very difficult to trace the Baroness's life. The present work draws on two major sources: archival sources (National Archives of Hungary, Nógrád County Archives) and information published in the press of the time, mainly in the newspapers of the Central Press Company, which supported the Christian Party. In the case of the latter, thorough source criticism is necessary. The studies that touch on some details of the Baroness's life are helpful.

As with all research, which is still in its infancy, it is full of uncertainties and there are many questions to be answered and 'resolved'. I will try to outline some of these aspects and questions below.

¹ Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, egyetemi docens, Pénzügyi és Számviteli kar, Üzleti Gazdaságtan Tanszék, engelberth.istvan@uni-bge.hu

A kutatás háttere

Báró Orosdy Fülöpné 1875-1957, született Herzog Margit) élete és közéleti szerepe számos tanulsággal szolgálhat napjainkban is. Számomra a neve akkor került előtérbe, amikor Nógrád vármegye választásföldrajzával foglalkoztam. A megye társadalomföldrajzának egyik meghatározója, hogy nyugati része inkább mezőgazdasági jellegű, egy erősen vallásos (katolikus) társadalom jellemezte a múltban (és jelenben is). Ezzel szemben a keleti rész (Salgótarján térsége) a XIX. század második felétől köszönre alapozott nehézipari vidékké vált. A Szécsényi járás az előbbihez tartozik, mely 1939-ig önálló választókerület is volt. Képviselői között számos, az országos politikában is neves szereplő volt. Báró Roszner Ervin király személye körüli miniszter volt (1915-17) Tisza István kormányában. Scitovszky Béla a Képviselőház (1917-1918) majd a Nemzetgyűlés elnöke (1922-1926) volt, aztán belügyminiszter 1926 és 1931 között. Rakovszky Istvánt – képviselő 1922 és 1926 között – IV. Károly a „királypucss” alatt miniszterelnöknek nevezte ki (Baján, 1922. 360-363, 370.). Kevéssé ismert, hogy 1926-ban Bethlen István nyert a kerületben, ám ő debreceni mandátuma mellett döntött. Az 1927-es pótválasztáson a helyben ismert – Krúdy Gyula másodunokatestvére – Krúdy Ferenc lett a befutó. 1931-ben azonban hirtelen feltűnt egy, a térségben gyökerek nélküli hölgy, aki sikerrel győzte meg a választókat. Ő báró Orosdy Fülöpné, kinek neve – bátran mondható – nem ismert és egykori kerületében is elfeledett. Ezek alapján feltehető a kérdés: Ki volt ez a Hölgy? Hogyan és miért került az Ipoly völgyébe egy budapesti, a Tisza mentén és a Pilisben birtokokkal rendelkező arisztokrata nő az 1930-as években? Hogyan végezte a tevékenységét a kerületben?

A kezdetben egyszerű kíváncsiság, a szerzett információk azonban újabb és újabb kérdéseket vetettek fel. Ám a mélyülő lokálpatrióta érdeklődés akadályokkal találkozott. Kiderült, az Orosdyaknak nem maradt fenn hagyatékuk, családi iratanyaguk. Monográfia, de rövidebb tanulmányok sem születtek a témában. A helytörténeti munkákban is elvétve említett hölgynek nem csak a képviselői tevékenységéről kevés az információ, hanem életének más részei is feltáratlanok. Így lassan kibontakozott az a kutatás, mely Orosdy Fülöpné életpályáját igyekszik bemutatni. Mindezt csak úgy lehet megtenni, ha a családra is kiterjed a figyelem.

A téma nem öncélú, ugyanis Orosdy bárónő volt az első arisztokrata származású női képviselő és az első édesanya a magyar parlamentarizmus történetében. Első volt abban is, hogy egy vidéki és egyéni választókerületben nyert mandátumot. Sikerét az 1930-as évek Magyarországon csak növelte, hogy mindez a szegény Szécsényi járásban, egy igen vallásos és konzervatív térségben történt. Politikai pályája egyedi abban is, hogy női virilistaként nem lehetett városi képviselőtestületi tag, ugyanakkor országgyűlési mandátuma elviekben erre jogot adott volna Vác városában. Külön érdekesség, hogy akkoriban egyedülként képviselői jövedelmét teljes egészében kerületének támogatására fordította.

Bár 1935-ben a bárónő elveszítette mandátumát, igyekezett a politikai pályán maradni. 1938 második felétől azonban eltűnt a közéletből, ami vélhetően a radikalizálódó társadalom, az erősödő antiszemitizmus következménye volt. 1941-ben elhagyta Magyarországot, 1957-ben bekövetkezett haláláig New Yorkban élt, lányával Júliával és unokájával Pálffy Rudolffal.

A Herzog család

A sikeres politikai pályához az 1930-as években is elengedhetetlen volt a pénzügyi háttér. Margit ebből a szempontból szerencsés helyzetben volt. A Herzog család a dualizmus korának egyik leggazdagabb és legsikeresebb tőkés családja volt. Sikerük egyik lába volt, hogy kiválóan alkalmazkodtak a korszak adta feltételekhez, illetve lehetőségekhez. A mezőgazdasági nyersanyag- és élelmiszertermelés a XIX. század második felében a hazai ipari forradalom alapjait adták. Az édesapa, Herzog Péter – apja üzletét folytatva – terménykereskedő volt, gabonával és dohánnyal üzletelt, ez utóbbi hozta el a nagy sikert. Wekerle Sándor

pénzügyminisztersége alatt elérte, hogy az állam kötelezettséget vállalt arra, hogy dohányszükségletének 90%-át tőle vásárolja meg. A szerződést újabb követte, mely alapján a hazai termelésű teljes dohány mennyiség értékesítése 2 évre az általa vezetett szindikátus (Magyar Dohánykereskedelmi Rt.) kezébe került. A Herzog M. L. és Társa jelentős beszállítója lett az osztrák és az olasz piacnak is, így az 1890-es években már európai hírnévnek örvendett. Külföldi székhelye a görögországi Cavallában volt, amely a kedvező talaj- és éghajlati adottságainak köszönhetően a balkáni dohánykereskedelem és -feldolgozási központja volt. De a Herzog cég fiókjai jelen voltak a közel-keleti dohánypiac minden fontosabb centrumában (Kupferschmidt, 2007., Engelberth 2024.)

A kereskedelemben felhalmozott tőkét Herzog Péter ipari vállalkozásokba fektette, olyan ágazatokba, melyek meghatározóknak számítottak. Talán egy kivétel volt, a textilipar, mely nehezen bírta a versenyt a Monarchia egységes piacán az osztrák és a cseh versenytársakkal. A Kereskedelmi Bankkal közösen alapított több felvidéki posztógyárat, Zsolnán, Csacán, Rajecben és Besztercebányán. Létrejött a budapesti Viktória Malom Rt, mely több vidéki malomnak is a tulajdonosává vált. Boszniában megvásárolta a Bosnische Ammoniaksodafabrik-ot is és befektetett helyi érdekű vasúti társaságokba és a bankszférába is. Így lett például a Magyar Bank és Kereskedelmi Rt. elnöke. Tulajdonosa lett a Szolnoki Cukorgyárnak, a Hungária Vajgyárnak és több budapesti bérháznak is. Részvényese volt az Észak-Magyarországi Kőszénbánya Rt-nek és az Adria Tengerhajózási Rt-nek is. 1902-ben járt New Yorkban és Chicagóban, előbbiben kereskedelmi irodája is nyílt (Kövér, 1993; Közgazdasági és Közlekedési Tudósító, 1933).

A balkáni gazdasági kapcsolatok jól illeszkednek a magyar gazdaság történetébe. A fent vázolt kutatási téma szempontjából pedig azért is fontos, mert valószínűsíthető, hogy ehhez kapcsolható a Herzog-Orosdy kapcsolat, illetve Herzog Margit és férjének Orosdy Fülöpnek a megismerkedése. A családok balkáni ügyletei és a frigy háttere további kutatásokat igényelnek.

Herzog Péter 1914-ben hunyt el, és ezzel véget ért a családi vállalkozás fénykora. Ebben több minden szerepet játszott, valószínűleg fia és fő örököse Lipót Mór sem volt olyan ügyes, mint az apa. De minden bizonnyal a világháború és következményei is döntő szerepet játszottak a Herzog-birodalom hanyatlásában. A két lánytestvérnek Irénnek és a fiatalabb Margitnak 20 millió korona járt az apai végrendelet szerint. A felek között azonban vita alakult ki, mert 1926-ban Margit és Lipót Mór perben állt a ki nem fizetett örökség miatt. A bíróság Mórt 200 ezer dollár kifizetésére kötelezte. A nagy háború utáni évek inflációja a bírósági ítéletekre is kihatott.

Életrajzi kutatásokban óhatatlanul előkerül a kérdés, hogy a vizsgált személy miket hozott magával a családjából, az édesapától és az édesanyától? A politikai-közéleti aktivitáshoz szükséges egyik erőforrás Orosdyné számára az ismertsége volt. (Érdekes kérdés, hogy ez mennyire volt igaz a szécsényi kerületben?) Az országos hírnév főként mély katolikus hitéből és az ettől nem elválasztható szociális érzékenységtől, jótékonykodásoktól. Ebben méltó példát találhatott édesanyjában, Schweiger Júliában, akinek 1901-es gyászjelentéséből (Hazánk, 1900. január 23.) kiderül, hogy „tevékeny részt vett a fővárosi társaséletben és különösen a jótékonykodás terén működött fáradhatatlan buzgalommal.” Számos izraelita, de más szervezetek munkáiban is kivette részét, melyek rászorultakat, gyerekeket, szegényeket, betegeket segítettek. Margit karitatív tevékenységének súlyát mutatja, hogy egészen fiatalon, 1903-ban X. Leót pápa a Pro Ecclesia et Pontifice érdemrend díszkeresztjével tüntette ki. Ugyanis Margit ekkor már katolikus volt. 1895-ben született fiát, Raoult Budapesten megkeresztelték, hogy néhány nappal később ő is áttérjen. Hogy a kitüntetésben milyen szerepe volt buzgó – újságokban is említett – katolizáló tevékenységének, azt nehéz megmondani. Ismert, hogy a pápa is fogadta őt Rómában 1904-ben magánkihallgatáson (Pesti Hírlap, 1905. február 24.).

A karitatív munka abban is megjelent, hogy az első világháború alatt aktívan részt vett katonák ápolásában. A Szent István Kórházban, a neves Hüttl professzor mellett segédkezett,

majd az erzsébetvárosi családi palotában alakított ki kórházat (Báró Orosdy Fülöpné Önkéntes Hadi Kórháza). Sőt a család pilisszántói kastélyában is szanatórium működött a gyógyulók rehabilitációjára. Az egészségügyi érdeklődést az édesapától örökölhette, aki eredendően orvos szeretett volna lenni, azonban a család érdeke úgy kívánta, hogy átvegye az üzlet irányítását. A sikeres nagykereskedő, nemzetközi kapcsolatrendszerrel bíró apa 5 idegennyelven beszélt: angolul, franciául, németül, olaszul és törökül, Margit az utóbbit nem beszélte.

Az Orosdy-család

Az Orosdy család története is példázza a magyar történelem rendkívüli összetettségét. A család eredeti neve Schnabel, valószínűsíthetően egy morvaországi, a Felvidékre bevándorló zsidó családról van szó. Zólyom megyére utal, hogy később itt éltek leszármazottak, már Orosdy névvel. Ugyanis 1848-ban Schnabel Adolf és testvére Béla Orosdira magyarosította a nevét (Közlöny, 1848. 788.). Adolf az 1848-49-es szabadságharc főtisztje lett, aki 1849-ben német nevű felettesétől francia nyelvű levélben kért hadsegédi kinevezést. (A francia nyelv ismerete végig jelen van a család történetében.) A bukás után Törökországba menekült Kossuthtal. Sorsát azonban nehéz követni, bár a korszak magyar és német nyelvű sajtója is tudósított az emigráns tisztek sorsáról. Adolfot zsidóként említik, ugyanakkor arra is van utalás, hogy sok tiszthez és Bem Józsefhez is hasonlóan mohamedán hitre tért. A korszakban vallás kérdése sokszor az alkalmazkodás, az új környezetbe történő beilleszkedés vagy éppen a túlélés eszköze is volt. Adolf esetében inkább az utóbbiról lehetett szó Törökföldön. Viszont fia, Fülöp esetében, aki az 1890-es években visszatért Magyarországra, a vallás megválasztása már inkább az integrációt és a társadalmi felemelkedést szolgálhatta. (Bár ez is egy felderítendő kérdéskör.) Ugyanakkor testvéréről Béláról pontosan tudható, hogy katolikus hitre tért. A Religio című lap ugyanis 1847-ben arról tudósított, hogy egy morvaországi, (Schnabel nevű) rabbinak művelt, és a pesti egyetemen végzett, magyar, német és francia nyelveket beszélő fia a keresztségben a Béla nevet kapta. Megtérési szándékát Losoncon jelezte, de a plébános Rozsnyóra küldte tanítása végett, ahol augusztus 27-én megkeresztelték (Religio és Nevelés, 1847. 107.). A szertartást végző kanonok pedig német nyelven szólt hozzá. Béla az 1860-as években elismert kútfűró mérnökként is tevékenykedett – például a budai hegyekben is kutatott – utódai ma is élnek. Családtörténeti szempontból izgalmas kérdés, hogy az emigrált Adolf és Béla, illetve az utódaik között, milyen volt a kapcsolat? Mint ahogy az is, hogy Béla felvidéki (zólyomi) lakhelye mennyiben játszott szerepet Orosdy bárónő szécsényi képviselőségében? (A két terület viszonylagos közelsége miatt lehet érdekes a felvetés.)

Adolf Törökországban feleségül vette Kurlander Bertát és 1855-ig Aleppóban élt, ahol első fia, Leon születhetett. Ebben az évben nyitotta meg első üzletét is Konstantinápolyban, és Fülöp már itt jött a világra 1863-ban. Komoly fordulatot hozott, amikor Orosdi Adolf Back Fülöppel közös kereskedelmi vállalkozásba kezdett. Később a két család fiai vitték tovább az üzletet és az Orosdi-Back idővel egy valódi világcégé vált. Kis és nagykereskedelemmel foglalkoztak és üzleti modelljük leegyszerűsítve abból állt, hogy európai termékeket szállítottak és adtak el saját üzleteikben a Közel-Keleten, Észak-Afrikában és a Balkánon. A gyakran több emeletes áruházak nagyvárosokban, kereskedelmi központokban, sokszor kikötővárosokban működtek, ahol jellemzően több náció tagjai keveredtek. Üzletük volt többek között Alexandrában, Kairóban, Bagdadban, Tuniszban de Bukarestben is. 1888-ban a vállalkozás Párizsba helyezte át a központját. Az Orosdi-Back üzletlánc működési területén megelőzte korát, hasonló vállalkozásokat csak a gazdasági fejlődésben élen járó Angliában és USA-ban találunk a korszakban. (Kupferschmidt, 2007.) Adolf 1878 márciusában hunyt el a francia fővárosban (Pesti Napló, 1878. 2.). Hogy emigrációja után járt-e még Magyarországon például üzleti ügyekben, az szintén további kutatást igényel. Az ismert, hogy 1863-ban amnesztiát kért az osztrák hatóságoktól.

A vállalkozást az Orosdy család részéről két fia vitte tovább, bár az eddig ismert források szerint ebben az idősebb fiú Leon jeleskedett inkább. A korabeli újságcikkek alapján – nyilván saját üzleti érdekeitől is vezérelve – azon is tevékenykedett, hogy fellendítse a Franciaország és a Monarchia közötti kereskedelmi kapcsolatokat. Tagja volt a párizsi osztrák-magyar kamarának. Azon is fáradozott, hogy az 1889-es párizsi kiállításon legyen osztrák-magyar pavilon. Tette ezt annak ellenére, hogy a Monarchia hivatalosan nem vett részt az eseményen. A terv azért is volt különleges, mert a dualista rendszer két, a függetlenségüknek látszatára nagyon ügyelő országában, a közös megjelenést nem volt népszerű. A kiállításon résztvevők végül csak mint magánszemélyek vettek részt, hivatalosan nem képviselték országukat. Leon személye elismert volt Bécsben is, 1886-ban az uralkodótól megkapta a Ferenc József érdemkeresztet a balkáni gazdasági kapcsolatok fejlesztéséért (Nemzet, 1886. április 30.). A fiatalabb testvér, Fülöp eközben – a források tanulsága szerint – inkább a Balkánon tevékenykedett vállalkozásokban.

Az akkor éppen 30 éves Orosdy Fülöp és Herzog Margit 1893. október 11-én Budapesten, a Dohány utcai zsinagógában kötöttek házasságot (Alföldy, 1999). A frigy minden bizonnyal üzleti együttműködéssel is járt a családok között, ugyanakkor ennek részletei is további információkat igényelnek. A források azt mutatják, hogy ezután egyre több olyan vállalkozást volt, melyekben a két család tagjai együtt szerepelnek. Például 1894. május 5-én alakult meg a Hungária Országos Magyar Vajkiviteli Rt., ahol Leon és Herzog Péter is igazgatósági tagok lettek. (Központi Értesítő, 1894.) 1896-ban Fülöp a Herzog családi vállalatba (Herzog M. L. és társa) is betársult, igaz csak 10 éves időtartamra (Központi Értesítő, 1896). 1898-ban pedig a Eperjes-bártfai Helyi Érdekű Vasút Rt. igazgatóságában találjuk Herzog Mórt és Orosdy Fülöpöt.

Fülöpöt – Herzog Péter 1914-es halála után – 1915. elején beválasztották az Észak-magyarországi Egyesült Kőszénbánya Rt igazgatóságába, melynek az após 1902 és 1914 közt az elnöke volt (Szvircek, 2000. 381.). Ez utóbbi újabb kutatási kérdést vet fel, Orosdy Fülöpné későbbi szécsényi képviselőségével kapcsolatban. Ugyanis feltárandó kérdés az, hogy – teljesen idegenként – miért éppen Szécsényt választotta a 1931-ben? Egy nyilatkozata szerint, korábban csak egyszer járt a térségben (Színházi Élet, 1931. július 12.). Ugyanakkor a választókerület néhány keleti településén fontos munkaalkalom volt a bányászat, sokan a salgótarjáni szénmedence bányáiban. Például az Észak-magyarországi Kőszénbánya Rt-nél, melynek Etesen is voltak bányái. A kérdés tehát az, hogy az apa és a férj gazdasági érdekeltsége a nógrádi bányászatban mennyiben játszott szerepet a bárónő döntésében?

A képviselőség

Etes község a szécsényi választókerülethez tartozott a II. világháború előtt. Ma egy eléggé szegény, perifériális helyzetben lévő község, kb. 1300 fő lakossággal. Ám 1930-ban a lakossága kb. 2912 fő volt! A különbség oka egyértelműen a bányászatban keresendő. Mivel akkor igen népes településnek számított a választókerületben – a központ Szécsény népessége 3943 fő volt – az etesi választók megnyerése fontos volt a képviselőjelöltek számára (Népszámlálás 1930. 68.). Az 1935-ös – országosan és helyben is visszaélésekkel tarkított – vesztes választás után a bárónő arról panaszkodott, hogy Etesen több száz hívét nem engedték szavazni. 1931-ben – amikor ugyan nyert – pedig egy interjúban azt mondta, hogy éppen a bányászok nem mertek szavazni rá, félve, hogy elbocsájtják őket. (A korszakban nyílt szavazás volt érvényben a vidéki választókerületekben.) Orosdyné és hívei 1935 áprilisában ún. petícióban támadták meg az eredményt, amit október végi döntésében utasított el a Közigazgatási Bíróság. Ám a bárónő – aki nagyon bízott a kedvező ítéletben – szeptemberben éppen Etesen tartott gyűlést híveinek, mint ha még övé lenne a mandátum. Összességében a község szerepe Orosdyné aktivitásában hangsúlyos, összefügg a bányászattal, bár még részletesebb feltárára vár.

Gazdaságtörténeti szempontból is érdekesek a választási kampányban megjelenő gazdasági tárgyú ígéretek, elképzelések. 1931-ből fennmaradt Orosdyné röpirata, illetve az 1935-ös választási beszédének nyomtatott változata. A köztes években rendszeresen tartott képviselői beszámolókat, amelyekről a sajtó tudósított. Összességében ezekből az látszik, hogy a bárónő – annak ellenére, hogy nem élt a térségben – igyekezett a választók számára is népszerű üzeneteket megfogalmazni. A térséget mélyen érintette a trianoni békediktátum, a központ – ekkor nagyközségi rangban – elveszítette Ipolyon túli, északi vonzáskörzetét. Ez megszakította az évszázados piaci kapcsolatokat. Szécsény – és néhány kistelepülés – lakossága – 1920 és 1930 között csökkent (Népszámlálás 1930. 68.). A terület gazdasági és társadalmi helyzetének feltárása azért is indokolt, mert a korszakban a képviselőválasztások országos szinten ugyan előre lefutottak voltak, azonban helyben itt-ott volt esély arra, hogy egy nem kormánypárti jelölt nyerjen. Jó példa erre a bárónő, aki 1931-ben pártonkívüliként diadalmaskodott az egységes párti jelölt ellen, ráadásul – ahogy említettem – szinte idegenként a területen. Azonban az ilyen sikerhez valamilyen helyi speciális helyzet, a körülmények „szerencsés” állása is kellett. Ez lehetett (részben?) a kerület sanyarú társadalmi-gazdasági helyzete és a helyiek elégedetlensége.

A bárónő jól látta a térség alapvetően mezőgazdaságból élőinek nehéz helyzetét. Figyelemre méltó, hogy a boletta-rendszer kritikusa volt – bár ezzel nem volt egyedül a korszakban. Bírálta az állami túlköltekezéseket, és szerette volna, hogy az állam erősebben védje a helyi kisipart. A mezőgazdaságot nagyon súlyosan érintő válság közepette támogatta a külföldi piacszerzést, ami tulajdonképpen meg is valósult a korban. Vasúttörténeti vonatkozása is van javaslatának, mely szerint meg kellett volna építeni a Szécsény és Zagyvapálfalva közötti vasutat, ezzel összekötve a megye két legnagyobb városát Salgótarjánt és Balassagyarmatot, jelentős fejlődést eredményezve Szécsény számára is. (A vonal, bár tervei akkor megvoltak, sosem épült ki. A vármegye két legnagyobb városa között ma sincs vasúti kapcsolat, amivel Nógrád egyedi az országban). Beszédeiből az is kiderül, hogy a bárónő nem volt nevezhető – napjaink kifejezésével élve – populistának. 1931-ben például figyelmeztette választóit a pénzügyi erőforrások korlátozottságra: „Világválsággal állunk szemben” – fogalmazott (A szécsényi választókerület polgáraihoz, 1931.). 1935-ben pedig a fedezetlen (akkor ún. földalapú) pénzkibocsátás veszélyeire hívta fel a figyelmet. A korszak egyik jelentős társadalmi-gazdasági kérdésében, a szegények földhöz juttatásában (telepítési törvény) támogatóan foglalt állást, ugyanakkor óvott a jól működő nagybirtokok szétverésétől és – világnézetéből következően is – az egyházi birtokok „immorális megbolygatásától” (Báró Böi Orosdy Fülöpné Szécsényben, 1934).

Az Orosdy család számára az I. világháború fordulatot hozott, az arisztokrácia társadalmi befolyása csökkent.¹ Az is látszik, hogy ezzel párhuzamosan a vagyoni helyzet is romlott az idő haladtával. Ez is részletesebb feltárást igényel, bár néhány ok látható. Nem csak a nagy háború miatti gazdasági válság okozhatott vagyronvesztést (Közgazdasági és Közlekedési Tudósító, 1933. 4.), hanem az is, hogy a gazdasági érdekeltségek olyan ágazatokban voltak, melyeket a trianoni diktátum mélyen érintett. Egyrészt a vasút, másrészt az élelmiszeripar, mindkét ágazat jelentős piacvesztést szenvedett el. De az új határok megvonásával számos tulajdont is elveszíthettek, így például az 5200 holdas nagybossányi birtokot (Vállalkozók és Iparosok Lapja, 1911). 1939-ben pedig egy levéltári forrás már arra utal, hogy az akkor már a bárónő lánya tulajdonában lévő tiszabői családi birtokot adósság terhelte (BFL - VII.207.a - 1939 – 0094.).

Összegzés

A bárónő által képviselt konzervatív és keresztényszocialista értékrend mértékletességet, ugyanakkor a változásokat elfogadó európaiságot képviselt az 1930-as évek radikálizálódó Magyarországon. A két világháború között Orosdyné része volt annak a dualista múltból „itt maradt” Habsburg-párti legitimista szellemi-politikai csoportnak, melynek tagjai – ha nem is minden téren és nem kizárólagosan – a „nyugatosodást”, képviselték az országban. A sikerhez azonban kevesen voltak, így nem is érhetek el történelemfordító tetteket. Ez is szerepet játszik abban, hogy a bárónő és a hozzá hasonlóan gondolkodó személyiségek nem is lettek túl ismertek az utókor számára. Talán ezért elfeledett személy egykori kerületében is. Kétségtelen, a bárónő egy olyan világgépet képviselt, mely a korszakban nem tudott sikert elérni. Sem a hazai, sem pedig az európai változások nem kedveztek ennek. A nyugati mintájú (akkori) parlamentáris berendezkedés és a legitimizmus nem voltak eléggé népszerűek a korszak Magyarországon. Úgy vélem ezekben keresendőek a politikai pálya kudarcának okai. A politikai sikertelenség végül magánéletét is alapvetően befolyásolták, hazájából elűzve élte le utolsó éveit.

Sorsa, életpályája és az általa képviselt értékek – a tévedései ellenére - mindenesetre tanulságokkal szolgálhatnak az utókor számára is. Ezt segítheti a munkámban több helyen vázolt kérdések, felvetések tisztázása a jövőben.

Irodalomjegyzék:

Alföldy, G. (1999). *A pilisszántói Orosdy-kastély parkja*. In: *Ars Hungarica*, 1999. 27. évf., 2. sz., pp. 389-417.

Baján, Gy. (szerk.) *Parlamenti almanach az 1922–1927. évi Nemzetgyűlésre*. Magyar Távirati Iroda Rt. Budapest, 1922.

Báró Böi Orosdy Fülöpné Szécsényben 1934 október 24-én tartott beszámoló beszéde. (s. n.) 1934, Szécsény, Országgyűlési Könyvtár, C4/4027. 5.

Engelberth, I. (2024). *Egy elfeledett személyiség: Báró Orosdy Fülöpné*. In: Karlovitz, J. (szerk) *Applied Sectoral Policies = Angewandte sektorale Politik = Alkalmazott ágazati politikák*. Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe, Großpetersdorf, 254-268.

Kövér György: *M. L. Herzog & Comp. Három nemzedék öröksége*. In: Az Andrássy út Budapesti Negyed 1. (1993. nyár) Terézvárosi Önkormányzat, Budapest, 1993. pp. 45-58.

Kupferschmidt, M. U. (2007.): *European Department Stores and Middle Eastern Consumers The OrosdyBack Saga*. Isztambul, Ottoman Bank Archive and Research Centre p.73.

A szécsényi választókerület polgáraihoz. (1931.) Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Vármegyei Levéltár, XI.13/a. 15. tétel.

Szvirček, F. (2000). *Bányáskönyv*. Nógrád Megyei Múzeum, Salgótarján 2000.

1930. évi népszámlálás. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1932. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1930_01/?pg=123&layout=s&query=sz%C3%A9cs%C3%A9ny (letöltve: 2024. június.29.)

Egyházi tudósítások. *Religio és Nevelés*, 1847. 7(15), 117-118.

Gróf Pálffy Géza és Böi-Orosdy Juliette bárónő közötti csereszerződés. Budapest Főváros Levéltára. BFL - VII.207.a - 1939 - 0094.

Halálozás. *Hazánk*, 1900. január 23. 6.

Hírek. *Nemzet*, 1886. április 30. 2.

Központi Értesítő, (s.n.) 1894. 19(59), 1219.

Központi Értesítő, (s.n.) 1896. 21(18), 403.

Különfélék. *Pesti Napló*, 1878. március 29. 2.

Nagybirtok-változások. *Vállalkozók és Iparosok Lapja*, 1911. január 14. p. 9.

Névváltoztatások. *Közlöny*, 1848. november 22. 165. p. 788.

Pusztuló vagyonok. 1. Herzogék. *Közgazdasági és Közlekedési Tudósító*, 1933. 6(7.), 4.

Szerkesztői üzenetek. *Pesti Hírlap*, 1905. február 24. 22.

Szécsény követe, báró Orosdy Fülöpné a szegényeknek ajánlja fel képviselői fizetését. *Színházi Élet*, 1931. július 12. 48.

ORCID: 0000-0003-3285-322X